

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi

(Birinci bölmə)

«Lobanov Rusiya Federasiyasına qarşı» işi

(Şikayət № 16159/03)

MƏHKƏMƏ QƏRARI

Strasburq , 16 oktyabr 2008-ci il

«Lobanov Rusiya Federasiyasına qarşı» işi üzrə İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Birinci bölüm) Palatada

Palata sədri Xristos Rozakis,

Hakimlər Anatoliy Kovler,

Elizabet Şteyner,

Dina Şpilmann,

Xanlar Hacıyev

Sverre Erika Yebensdən ibarət tərkibdə,

Həmçinin Məhkəmə Bölməsinin Katibinin müavini Andres Vampaşın iştirakı ilə 25 sentyabr 2008-ci ildə bağlı qapılar arxasında iclas keçirərək həmin gün aşağıdakı qərarı çıxarmışdır:

PROSEDUR

1. İş Rusiya Federasiyası vətəndaşı İqor İvonoviç Lobanov (gələcəkdə- ərizəçi) tərəfindən Rusiya Federasiyasına qarşı İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanın 34-cü maddəsinə (gələcəkdə Konvensiya) müvafiq olaraq İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə (gələcəkdə –Avropa

məhkəməsi) verilmiş şikayət ərizəsinə (№16159/03) əsasən 06 may 2003-cü ildə açılmışdır.

2. Ərizəçinin maraqlarını Moskva şəhərində vəkillik fəaliyyəti ilə məşğul olan K.Moskalenko təmsil etmişdir. Rusiya Federasiyası hökumətini İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi yanında Rusiya Federasiyasının sabiq səlahiyyətli nümayəndələri P.A.Laptev və V.V.Milinçuk təmsil etmişlər.

3. Ərizəçi göstərmişdir ki, Qazaxıstan məhkəməsi tərəfindən onun barəsində olan hökm dəyişdirililərək cəzadan azad edildikdən sonra, Rusiyada həbsdə saxlanması qanunsuz və əsassız olmuş və bu, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin pozuntusunu təşkil etmişdir.

4. Avropa Məhkəməsinin 28 sentyabr 2006-cı il tarixli qərarı ilə şikayət qəbul edilən sayılmışdır.

5. Ərizəçi və Rusiya Federasiyası hökuməti iş üzrə əlavə yazılı izahatlarını təqdim etmişlər (Məhkəmənin Reqlamentinin 59-cu maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən).

İşin faktiki halları

6. Ərizəçi 1965-cı ildə anadan olmuş və Moskva şəhərində yaşayır.

A. Ərizəçinin Qazaxıstanda məhkum edilməsi və onun Rusiya Federasiyasına köçürülməsi

7. Qazaxıstan Respublikası Çimkent şəhər məhkəməsinin 12 oktyabr 1998-ci il tarixli hökmü ilə Ərizəçi narkotik vasitələrin saxlanması və daşınmasına görə 5 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş və cəzasını Qazaxıstanda çəkməyə başlamışdır.

8. 24 yanvar 2000-ci ildə RF Baş Prokuroru Ərizəçinin cəzasının qalan hissəsini çəkmək üçün, vətəndaşı olduğu və anasının yaşadığı Rusiyaya köçürülməsinə dair vəsatətini təmin etmişdir.

9. 03 fevral 2000-ci ildə Qazaxıstan Baş Prokuroru tərəfindən Ərizəçinin Rusiyaya köçürülməsinə dair vəsatəti təmin edilmişdir.

10. Rusiya Federasiyası və Qazaxıstan Hökumətləri arasında əldə olunmuş razılaşmaya əsasən, Ərizəçi 29 fevral 2000-ci ildə Rusiyaya köçürülmüşdür.

B. Ərizəçinin azad olunması haqqında Qazaxıstan Məhkəməsinin qərarı

11. Ərizəçinin nəzarət qaydasında verdiyi şikayət əsasında Cənubi-Qazaxıstan Vilayət Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti 16 mart 2000-ci il tarixli qərarı ilə Ərizəçinin əməlinə yenidən hüquqi tövsüf verərək, 12 oktyabr 1998-ci il tarixli hökmü dəyişdirmiş və azadlıqdan məhrum etmə müddətini azaltmışdır. Məhkəmə həmin qərarı ilə 1999-cu il tarixli amnistiya aktını tətbiq etmiş, Ərizəçini cəzasının qalan hissəsini çəkməkdən azad etmişdir.

12. Növbəti gün vilayət məhkəməsi qərarın surətini Cənubi Qazaxıstan Vilayət prokurorluğuna göndərmiş, Prokurorluq qərarı həmin gün almış və Rusiya Hökumətindən Ərizəçinin cəza çəkdiyi yer haqqında məlumat verilmədiyindən, Ərizəçinin yaşayış yeri haqqında sorğu göndərilmişdir.

13. 29 mart 2000-ci ildə Ərizəçi Penzada yerləşən 8 saylı Cəzaçəkmə müəssisəsinə yerləşdirilmişdir.

14. Ərizəçinin sözlərinə görə, məhkəmənin 16 mart 2000-ci il tarixli qərarı haqqında 18 aprel 2000-ci il tarixdə məlumat aldıqdan dərhal sonra cəzaçəkmə müəssisəsinə bu barədə məlumat verərək, onun azad olunmasına köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir.

15. Ərizəçinin olduğu yer müəyyən edildikdən sonra, 10 may 2000-ci ildə Cənubi-Qazaxıstan Vilayət Prokurorluğu qərarın surətini Rusiya Hökumətinə göndərmişdir. Rusiya Hökumətinin izahına əsasən, qərar Penza vilayətinin Daxili İşlər İdarəsinin İnformasiya Mərkəzinə göndərilmişdir. Ərizəçinin sözlərinə görə isə qərarın surəti bilavasitə Penzada 8 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinə göndərilmişdir.

C. Rusiya Federasiyası Hökumətinin Ərizəçinin azad edilməsi ilə bağlı hərəkətləri

16. Rusiya Federasiyası Hökuməti göstərmiş ki, Cənubi Qazaxıstan Vilayət Məhkəməsinin 16 mart 2000-ci il tarixli qərarının surəti Penza vilayətinin Daxili İşlər İdarəsinin İnformasiya Mərkəzinə 18 may 2000-ci ildə daxil olmuşdur.

17. İnformasiya Mərkəzi Ərizəçinin olduğu yeri müəyyən etdikdən sonra, 23 may 2000-ci ildə qərarı 8 saylı cəzaçəkmə müəssisəsinə göndərmişdir. 26 may 2000-ci

ildə cəzaçəkmə müəssisəsi qərarı almış və həmin gün Rusiya Federasiyası Baş Prokurorluğuna göndərmişdir.

18. Rusiya Federasiyası Baş Prokurorluğu həmin qərarı 07 iyun 2000-ci ildə almış, 13 iyun 2000-ci ildə Baş Prokurorun müavini Ərizəçinin cəzasının qalan hissəsini çəkməkdən azad edilməsi barədə qərar vermişdir. Növbəti gün qərar Baş Prokurorluqdan icra üçün RF Ədliyyə Nazirliyinə göndərilmişdir. 06 iyul 2000-ci ildə həmin qərar Ədliyyə Nazirliyinin Penza vilayəti üzrə Cəzaların İcrası İdarəsinə daxil olmuşdur.

D.Ərizəçinin ziyanın ödənilməsi haqqında tələbi

20. Ərizəçi Rusiya Federasiyası Ədliyyə Nazirliyi və Maliyyə Nazirliyinə qarşı vurulmuş maddi ziyanın və mənəvi zərərin ödənilməsi barədə iddia qaldırmış və tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin qərarının qəbul edilməsindən keçən 3 ay 10 gün ərzində qanunsuz və əsassız həbsdə saxlanmışdır. Moskva şəhəri Taqan rayon məhkəməsinin 09 oktyabr 2001-ci il tarixli qətnaməsi ilə ərizəçinin iddiası təmin edilməmişdir. 30 noyabr 2001-ci ildə Moskva şəhər məhkəməsi kassasiya şikayəti üzrə işə baxaraq, qətnaməni ləğv etmiş və işi yenidən baxılması üçün birinci instansiya məhkəməsinə göndərmişdir.

21. 15 avqust 2002-ci ildə Moskva şəhəri Taqan rayon məhkəməsi işə yenidən baxmışdır. Məhkəmə Rusiya Hökumətinin Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin qərarının icrası məqsədi ilə gördüyü tədbirləri araşdırmış, xüsusilə qeyd etmişdir ki, həmin qərar Penza vilayəti üzrə Daxili İşlər İdarəsindən cəzaçəkmə müəssisəsinə 26 may 2000-ci ildə daxil olmuşdur. «Azadlıqdan məzrum edilmiş məhkumların cəzalarının qalan hissəsinin çəkilməsi üçün verilməsi haqqında» Müstəqil Dövlətlər Birliyinin 06 mart 1998-ci il tarixli Konvensiyası Ərizəçinin işinə tətbiq edilə bilməz, çünki həmin Konvensiya o zaman Rusiyaya üçün qüvvəyə minməmişdir. Baş Prokurorluq Ərizəçinin azad edilməsi haqda 13 iyun 2000-ci ildə qərar verərkən öz səlahiyyətinə və müvafiq hüquq normalarına, o cümlədən «Azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslərin cəzalarının çəkilməsi üçün onların vətəndaşı olduqları dövlətə verilməsi haqqında 19 may 1978-ci ildə Berlində imzalanmış Konvensiya üzrə SSRİ-nin öhdəliklərinin yerinə yetirilməsinə dair» SSSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 10 avqust 1979-cu il tarixli Fərmanına və həmin Fərmanının tətbiqi haqda 25 oktyabr 1979-cu il

tarixli Təlimata əsaslanmışdır. Məhkəmə hesab etmişdir ki, Baş Prokurorluğun Ərizəçinin cəzasının qalan hissəsini çəkməkdən azad edilməsinə dair qərarı qanuni olmuşdur. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, hakimiyyət orqanlarının hərəkətlərində heç bir səhv olmadığından, Ərizəçinin mənəvi zərərin ödənilməsi barədə iddiasının təmin edilməsi üçün hüquqi əsas yoxdur. Həmçinin məhkəmə Ərizəçinin əmək fəaliyyəti ilə məşğul olmamasını ona maddi zərərin ödənilməsi üçün əsas kimi qəbul etməmiş, göstərmişdir ki, azad edildikdən 6 ay sonra əmək fəaliyyətinə başlamış Ərizəçi, hakimiyyət orqanlarının səhvi nəticəsində daha tez iş tapmaq imkanında məhrum olduğunu sübut edə bilməmişdir. Məhkəmə iddianı rədd edərkən Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsinin 151, 1069-1071 və 1099-cu maddələrinə əsaslanmışdır.

22. Ərizəçi kassasiya şikayəti vermiş və 26 dekabr 2002-ci ildə Moskva şəhər məhkəməsi qətnaməni dəyişdirmədən saxlamışdır. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, rayon məhkəməsi cavabdehin barəsində Qazaxıstan məhkəməsinin hökmünün icrasının əsassız olaraq gecikdirilməsi faktını və bunda vəzifəli şəxslərin təqsirinin olmasını müəyyən etməmişdir. Ona görə də, Ərizəçinin tələbinin təmin edilməməsi qanuni olmuşdur.

23. 10 aprel 2003-cü ildə Ərizəçi nəzarət qaydasında şikayət vermiş və 13 may 2003-cü ildə Moskva şəhər məhkəməsi şikayəti təmin etməmişdir.

II. Tətbiq edilən milli qanunvericilik

24. RF Konstitusiyasının 15-ci maddəsinin 4-cü bəndinə əsasən ümumqəbul edilmiş prinsiplər, beynəlxalq hüquq normaları və beynəlxalq müqavilələr Rusiya hüquq sisteminin tərkib hissəsini təşkil edir. Onlarla Rusiya qanunvericiliyi arasında ziddiyyət olduqda, beynəlxalq sazişlər tətbiq edilir.

25. Rusiya Federasiyası Mülki Məcəlləsi dövlət hakimiyyəti orqanlarının vurduqları ziyana görə məsuliyyətlə bağlı aşağıdakı normaları nəzərdə tutmuşdur.

Məhkəmə şəxsi qeyri əmlak hüquqlarının pozulması nəticəsində şəxsə vurulmuş ziyana görə mənəvi zərərin kompensasiyasını tuta bilər. Mənəvi zərəərə görə kompensasiya məbləğini müəyyən edərkən məhkəmə zərərvuranın təqsirinin dərəcəsini, zərərchəkənin fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla vurulmuş mənəvi və fiziki iztirabların dərəcəsini nəzərə almalıdır (RF MM-nin 151-ci maddəsi).

Maddə 1069. Dövlət orqanlarının, yerli özünüidarə orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin vurduqları zərər üçün məsuliyyət

«Dövlət orqanlarının, yerli özünüidarə orqanlarının və ya bu orqanların vəzifəli şəxslərinin qanunsuz hərəkətləri (hərəkətsizliyi) nəticəsində, o cümlədən dövlət orqanının və ya yerli özünüidarə orqanının qanuna və ya digər hüquqi akta uyğun gəlməyən aktının qəbul edilməsi nəticəsində fiziki və ya hüquqi şəxsə vurulmuş zərərin əvəzi ödənilməlidir. Zərər Rusiya Federasiyası xəzinəsi, Rusiya Federasiyası subyektlərinin xəzinəsi və ya yerliözüni idarə qurumlarının xəzinəsi hesabına ödənilir.

Maddə 1070. Təhqiqat, ibtidai istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının hərəkətləri ilə vurulmuş zərər üçün məsuliyyət

«1. Qanunsuz məhkum etmə, cinayət məsuliyyətinə qanunsuz cəlb etmə, qəti imkan tədbiri kimi həbsə almanın və ya başqa yerə getməmək haqqında iltizamın qanunsuz tətbiqi, həbs və ya islah işi növündə inzibati tənbehin qanunsuz verilməsi nəticəsinə fiziki şəxsə vurulmuş zərərin əvəzi təhqiqat, ibtidai istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının vəzifəli şəxslərinin təqsirindən asılı olmayaraq, Rusiya Federasiyası xəzinəsi hesabına, qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda isə Rusiya Federasiyası subyektlərinin xəzinəsi və ya yerliözüni idarə qurumlarının xəzinəsi hesabına tam həcmdə ödənilir.

2. Təhqiqat, ibtidai istintaq, prokurorluq orqanlarının qanunsuz fəaliyyəti nəticəsində fiziki və ya hüquqi şəxsə vurulmuş zərər bu maddənin birinci bəndində nəzərdə tutulmuş nəticələrə səbəb olmadıqda, onun əvəzi bu Məcəllənin 1069-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada ödənilir..»

Mülki Məcəllənin 1071-ci maddəsi zərəre görə məsuliyyətin dövlətin üzərinə qoyulduğu halda müvafiq xəzinənin adından çıxış edən maliyyə orqanlarının səlahiyyətlərini müəyyən edir. MM-nin 1099-cu maddəsi, istənilən maddi zərərin ödənilməsindən asılı olmayaraq mənəvi zərərin kompensasiya edilməsini də nəzərdə tutur.

26. «Mülki, ailə və cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquqi münasibətlər haqqında» Konvensiyanın 8-ci bəndinə əsasən (Konvensiya 22 yanvar 1993-cü ildə Minskə imzalanmış, Qazaxıstana münasibətdə 19 may 1994-cü ildə, RF-na

münasibədə isə 10 dekabr 1994-cü ildə qüvvəyə minmişdir) əgər sorğu olunan təşkilat Konvensiyaya qoşulan tərəfin sorğu edən təşkilatının hüquqi tapşırığını yerinə yetirməyə səlahiyyətli deyilsə, onu səlahiyyətli təşkilata göndərməyə borcludur. Sorğu olunan təşkilat tapşırığı yerinə yetirərkən öz ölkəsinin qanunvericiliyini tətbiq edir.

27. RF Hökumətinin 1239-PP sayılı 26 sentyabr 1997-ci il tarixli Qərarına əsasən, hökumətin poçt göndərişlərinin qəbulu və göndərilməsi birinci növbədə həyata keçirilir. RF Hökumətinin 472-PP sayılı 15 aprel 1996-cı il tarixli qərarına əsasən hökumət korrespondensiyaları daxil olduğu iş günü ərzində çatdırılır. Adi məktubun Moskvadan Penza vilayətinə çatması 5 gündür.

Hüquq

I. İşə baxılmasının hədləri

28. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Ərizəçi Konvensiyanın 4-cü maddəsinə və 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsaslanaraq, Cənubi-Qazaxıstan məhkəməsinin 16 mart 2000-ci il tarixli qərarından sonra qanunsuz olaraq həbsdə saxlanması şikayət etmişdir.

29. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, qəbuledilənlik haqda qərar baxılan işin hədlərini müəyyən edir (Stankov və birləşmiş makedon təşkilatı “İlinden”-in Bolqariyaya qarşı” iş üzrə Avropa Məhkəməsinin sentyabr 2001-ci il tarixli qərarı). Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, Konvensiyanın 4-cü maddəsinə istinadən verilmiş şikayət hazırki işə baxılması çərçivəsində kənarda qalır.

II. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin ehtimal edilən pozuntusu

30. Ərizəçi iddia edir ki, onun azad edilməsi haqda Cənubi-Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin qərarından sonra həbsdə saxlanması Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin mənası baxımından qanunsuz olmuşdur. Həmin bəndə əsasən:

Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydada başqa, azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

- a) səlahiyyətli məhkəmə tərəfindən məhkum olunduqdan sonra şəxsin qanuni həbsə alınması;
- b) məhkəmənin qanuni çıxardığı qərarı icra etməməyə görə və ya qanunla nəzərdə tutulmuş hər hansı öhdəliyin icra olunmasını təmin etmək məqsədilə şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
- c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun, yaxud törədikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;
- d) yetkinlik yaşına çatmamış şəxsin tərbiyə nəzarəti üçün qanuni qərar əsasında həbsə alınması və ya onun səlahiyyətli orqana verilməsi üçün qanuni həbsə alınması;
- e) yoluxucu xəstəliklərin yayılmasının qarşısını almaq üçün şəxslərin, habelə ruhi xəstələrin, alkoqolizmə və narkomaniyaya mübtəla olanların və ya səfillərin qanuni həbsə alınması;
- f) şəxsin ölkəyə qanunsuz gəlməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə və ya barəsində deportasiya, yaxud ekstradisiya tədbirləri tətbiq olunan şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması

A. Tərəflərin dəlilləri

1. Rusiya Federasiyası hökuməti

31. RF Hökuməti iddia edir ki, Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin qərarının Rusiya Federasiyasında icrası «Mülki, ailə, cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquqi münasibətləri haqqında» Minsk Konvensiyasına uyğun aparılmışdır. Həmin Konvensiyada xarici dövlətin məhkəmə qərarı əsasında cəzanın qalan hissəsinin çəkilməsindən azad edilməsi üçün müddət müəyyən edilməmişdir.

32. RF Hökuməti göstərmişdir ki, ərizəçinin azad edilməsinin gecikməsi onunla əlaqədar olmuşdur ki, Qazaxıstan Respublikasının vəzifəli şəxsləri Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin qərarını, bilavasitə RF Baş Prokurorluğuna göndərmək əvəzinə, buna səlahiyyəti olmayan idarəsinə göndərmişdir. Belə ki,

milli qanunvericiliyə əsasən, xarici dövlətin məhkəmə qərarı əsasında şəxsin azad edilməsi haqda sərəncam vermək səlahiyyəti Baş Prokurorluğa məxsusdur. Beləliklə, Ərizəçi şikayətini Qazaxıstan Respublikasının müvafiq səlahiyyətli orqanlarına yönəltməlidir.

33. RF Hökuməti daha sonra qeyd etmişdir ki, 8 sayılı Cəzaçəkmə Müəssisəsinin rəhbərliyi Baş Prokurorun müavininin 13 iyun 2000-ci il tarixli sərəncamını aldıqdan dərhal sonra, Ərizəçini azad etmişdir. Ərizəçi, Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin 16 mart 2000-ci il tarixli qərarının poçt vasitəsi ilə çatması və leqallaşdırılması üçün zəruri olan 22 gün nəzərə alınmaqla, 1 ay ərzində-ağlabatan müddət çərçivəsində azad edilmişdir.

Ərizəçi

34. Qazaxıstan Respublikası və Rusiya Federasiyası arasındakı beynəlxalq sazişdə xarici məhkəmə qərarı əsasında cəzanın çəkilməsindən azad edilmə məsələsinin dəqiq nizamlanmaması Onun Konvensiyanın 5-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş hüquqlarını pozmuşdur. Bundan əlavə, RF milli qanunvericiliyində xarici dövlətin şəxsin dərhal həbsdən azad edilməsini nəzərdə tutan qərarının hər hansı ləngimə olmadan qüvvəyə minməsinə nəzərdə tutan norma yoxdur.

35. Ərizəçi göstərmişdir ki, RF Hökuməti 16 mart 2000-ci il tarixli məhkəmə qərarını Penza vilayəti Daxili İşlər İdarəsinin İnformasiya Mərkəzinə daxil olmasını təsdiq etmək üçün bu barədə poçt möhürü vurulmuş zərfi və ya qoşma məktubu təqdim etməmişdir. Ona görə də, hesab edir ki, RF vəzifəli şəxsləri məhkəmə qərarını 18 may 2000-ci ildən əvvəl almışlar.

36. Ərizəçi göstərmişdir ki, 18 aprel 2000-ci ildən başlayaraq, azad edilməsinə köməklik göstərilməsi üçün dəfələrlə cəzaçəkmə müəssisəsinin rəhbərliyinə müraciət etmişdir. O, hesab edir ki, RF vəzifəli şəxslərinin onun olduğu yer haqqında vaxtında məlumat verməmələri də Qazaxıstan Hökumətinin sözügedən qərarını vaxtında göndərməməsinə səbəb olmuşdur.

37. RF Hökuməti onun azad edilməsi haqda qərarın icrasına səy göstərməmişdir, xüsusilə azad edilməsi haqda sənədin göndərilməsində ən yeni və daha sürətli vasitələrdən istifadə edilməmişdir. Beləliklə də, həbsdən gec azad olunması ilə bağlı Rusiya Hökumətinin hərəkətlərinə haqq qazandırmaq olmaz.

B. Avropa məhkəməsinin rəyi

38. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin «qanunilik» şərti təkcə milli qanunvericiliyin maddi və prosessual hüquq normalarının uyğunluğunu deyil, həm də, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində və ya bütövlükdə 5-ci maddədə nəzərdə tutulmuş və şəxsi özbaşınalıqdan müdafiə edən məhdudiyətlərin məqsədəuyğunluğunu nəzərdə tutur (Avropa Məhkəməsinin «Vinterwerp Niderlanda qarşı» 24 oktyabr 1979-cu il tarixli qərarı, Avropa Məhkəməsinin «Bumar Belçikaya qarşı» qərarı). Azadlıq hüququndan istisnaların siyahısı Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndində tam göstərilmiş və həmin istisnaların yalnız dar təfsir olunmasına yol verilir. Ona görə də, Avropa Məhkəməsi həbsdən azad edilmənin gecikməsi ilə bağlı şikayəti dəqiq və xüsusi diqqətlə öyrənməlidir. RF Hökuməti üzərinə müvafiq faktlar haqqında ətraflı hesabat təqdim edilməsi öhdəliyi qoyulmuşdur (Böyük Palatının «Labita İtaliyaya qarşı» işi üzrə qərar).

39. Məhkumun azad edilməsi haqda qərarın icrasında bəzi ləngimələr çox vaxt qaçılmaz olur, lakin bunu minimuma endirmək zəruridir. Həbsdən azad olunma ilə bağlı inzibati formallıqlar, bir neçə saatdan artıq müddətə gecikməyə əsas ola bilməz. Belə ki, Avropa Məhkəməsi məhkumun azad edilməsi haqda milli məhkəmə qərarınının 11 saat (Avropa Məhkəməsinin 22 mart 1995-ci il tarixli «Kuinn Fransaya qarşı» qərarında), 12 saat (Avropa Məhkəməsi Böyük Palatasının «Labita İtaliyaya qarşı» qərarında), 1 gün (Avropa Məhkəməsinin 28.10.2004 «Bojinov Bolqarıstana qarşı» qərarında), 7 (Avropa Məhkəməsinin «Nikolov Bolqarıstana qarşı» qərarında) gün müddətdə icra edilməsini Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin pozuntusu kimi qiymətləndirmişdir.

40. Hazırki iş məhkumun xarici məhkəmə qərarı əsasında şəxsin azad edilməsi barədə olduğundan, Avropa Məhkəməsi, Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin 16 mart 2000-ci il tarixli qərarının Konvensiyanın 5-ci maddənin 1-ci bəndinin yuxarıda qeyd olunduğu «qanunilik» şərtinə uyğun icra olunub-olunmamasını müəyyən etməlidir.

41. RF Hökuməti iddia edir ki, onun vəzifəli şəxsləri Cənubi Qazaxıstan Vilayət Məhkəməsinin qərarını 18 may 2000-ci ildə almışlar. Onlar bununla bağlı Penza Vilayəti Daxili İşlər İdarəsinin İnformasiya Mərkəzinə daxil olmuş sənədlərin

qeydiyyatı jurnalından çıxarış təqdim etmişlər. Cənubi Qazaxıstan vilayət prokurorluğunun 10 may 2000-ci ildə göndərdiyi «Lobanovun işi üzrə qərarın surəti» Mərkəzə 18 may 2000-ci ildə daxil olmuşdur. RF Hökumətinin təqdim etdiyi digər sənədlərlə təsdiq olunur ki, Ərizəçinin cəzasını çəkdiyi 8 saylı cəzaçəkmə müəssisəsi Cənubi Qazaxıstan Vilayət Məhkəməsinin 16 mart 2000-ci il tarixli qərarının surətini İnformasiya Mərkəzindən almış və onu icra üçün Prokurorluğa göndərmişdir. Ərizəçi RF Hakimiyyətinin mövqeyinin həqiqiliyinə şübhə ilə yanaşaraq Rusiya vəzifəli şəxslərinin Cənubi Qazaxıstan vilayət məhkəməsinin qərarını 18 may 2000-ci ildən əvvəl almalarını göstərsə də, bunu təsdiq edən məlumatlar təqdim edilməmişdir. Ona görə də, Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, Rusiya vəzifəli şəxsləri Cənubi Qazaxıstan Vilayət məhkəməsinin qərarını 18 may 2000-ci ildə almışdır.

42. Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, Penza vilayəti Daxili İşlər İdarəsi tərəfindən məhkəmə qərarının 8 saylı Cəzaçəkmə Müəssisəsinə göndərilməsinə qədər 5 gün keçmişdir. RF Hökuməti nəyə görə Dİİ-nin Ərizəçinin olduğu yeri müəyyən etmək üçün bu qədər vaxtın zəruri olmasını əsaslandırma bilməmişdir. RF Hökuməti Qazaxıstan Respublikası vəzifəli şəxslərini məhkəmə qərarını vilavasitə Baş Prokurorluğa göndərməmlərinə görə tənqid etmişdir. Əslində RF Dİİ-si xarici məhkəmə qərarının icrası məsələləri üzrə Baş Prokurorluğunun səlahiyyəti haqda məlumatı olmamasına görə tənqid olunmalıdır.

43. Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, 8 saylı cəzaçəkmə müəssisəsi məhkəmə qərarını alanadək 3 gün, Moskva şəhərində Baş Prokurorluğun həmin qərarı almasınadək 12 gün keçmişdir. Sənədin poçt vasitəsi ilə Penzadan Moskvaya çatması hətta adi yazışmaların 5 günə göndərilməsi haqda milli qanunvericiliyin tələblərinə cavab vermir (qərarın 27-ci paragrafı). Hökumətin poçt göndərişlərinin növbədənkənar qaydada və ya həmin gün çatdırılmasını təmin edən qayda hazırki işə tətbiq edilməmişdir. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, Ərizəçinin həbsdən azad edilməsi haqda sənəd təcili poçt göndərişidir və bu zaman hər hansı gecikmə yolverilməzdir.

44. Cənubi-Qazaxıstan məhkəməsinin qərarı əsasında Ərizəçinin azad edilməsi barədə Baş Prokurorluq sərəncam verməsi üçün daha 6 gün tələb olunmuşdur. RF Hökuməti bu müddətə haqq qazandıran hər hansı məlumat təqdim etməmişdir.

45. Ərizəçinin həbsdən azad edilməsi haqda Baş Prokurorluğun sərəncamı, göndəriləndən 22 gün sonra Penza Vilayəti üzrə Cəzaların İcrası İdarəsinə çatmışdır. Sənədin çatdırılmasında bu qədər gecikmə rusiya vəzifəli şəxslərinin Ərizəçinin azadlıq hüququna etinasız münasibətini göstərir.

46. Sərəncam Ərizəçinin cəza çəkdiyi yerə çatdıqdan sonra, onun azad edilməsi üçün daha 4 gün tələb olunmuşdur.

47. Beləliklə, Qazaxıstan məhkəməsinin qərarı əsasında Ərizəçinin dərhal həbsdən azad edilməsi üçün Rusiya vəzifəli şəxslərinə 1 ay və 22 gün lazım olmuşdur. Doğrudur, həbsdən azad olunma barədə milli məhkəmə qərarına nisbətən, xarici məhkəmə qərarının icrası zamanı əməl edilməsi zəruri olan bəzi formallıqlar vardır. Lakin dövlət şəxsin azad edilməsi üçün zəruri olan tədbirlərin tez və dəqiq həyata keçirilməsini təmin edən qanunverici və inzibati tədbirlərdən istifadə etməlidir.

Beləliklə, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Ərizəçinin həbsdən azad edilməsi zamanı, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin tələbləri pozulmuşdur.

III. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndinin ehtimal olunan pozuntusu

48. Ərizəçi milli məhkəmə tərəfindən, qanunsuz həbsdə saxlanılması nəticəsində vurulmuş ziyana görə kompensasiya ödənilməsindən imtina edilməsindən şikayət etmiş, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndinə istinad etmişdir.

Həmin bənddə göstərilir ki, bu maddənin müddəalarının pozulması ilə tutulmağa və ya həbsə alınmağa məruz qalan hər kəsin təmin olunan kompensasiya hüququ var.

A. Tərəflərin dəlilləri

49. RF Hökuməti göstərmişdir ki, Taqan rayon məhkəməsinin qərarı əsaslıdır. Məhkəmə qərarında ona əsaslanmışdır ki, Qazaxıstan hakimiyyət orqanları Cənubi Qazaxıstan Vilayət Məhkəməsinin qərarını Baş Prokurorluğa göndərmədiyindən qərarın icra olunmasında hər hansı gecikmə halı müəyyən edilməmişdir.

50. Ərizəçi göstərmişdir ki, milli məhkəmələr onun azad edilməsi prosesinin uzun olmasına qiymət verərkən aşkar faktlara istinad etməmişlər.

B. Avropa Məhkəməsinin rəyi

51. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndi kompensasiya ödənilməsi üçün müraciət edilmənin şərtlərini nəzərdə tutur. Bu hüquqdan istifadə o halda effektiv olur ki, o, kifayət qədər müəyyənliyə malik olur. Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, Ərizəçinin qanunsuz olaraq azadlıqdan məhrum edilməmək hüququ pozulmuşdur. Ona görə də, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndi hazırki işə tətbiq oluna bilər.

52. Ərizəçinin kompensasiya haqda tələbini rədd edən məhkəmə, RF Mülki Məcəlləsinin 151, 1069, 1070, 1071 və 1099-cu maddələrinə əsaslanmışdır. Həmin maddələrdə dövlətin vəzifəli şəxslərinin zərərverən hərəkət (hərəkətsizliyi) vurulmuş zərərin kompensasiya edilməsinin şərti kimi nəzərdə tutulmuşdur.

53. Konvensiya milli qanunvericiliyin tərkib hissəsini təşkil edir. Buna görə də, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin bəndlərindən birinin pozulmasının müəyyən edilməsi, həmin maddənin 5-ci bəndinə əsasən kompensasiya tələb edilməsi üçün ilkin şərtidir.

54. Beləliklə, Ərizəçinin Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinə zidd olaraq, azadlıqdan məhrum edilməsi nəticəsində kompensasiya almaq hüququ təmin edilməmiş, bununla da Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 5-ci bəndi pozulmuşdur.

IV. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi

55. Konvensiyanın 41-ci maddəsi aşağıdakıları nəzərdə tutur:

«Avropa Məhkəməsinin Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu mövcudluğunu lakin razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qadınmasına imkan verdiyini müəyyən edərsə Məhkəmə zəruri halda zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təmin edir.

A.Zərər.

56. Ərizəçi qanunsuz həbs olunması nəticəsində vurulmuş mənəvi zərəre görə 17.400 avro məbləğində kompensasiya tələb etmişdir.

57. RF Hökuməti göstərilən məbləği Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin pozulmasına nisbətdə həddindən artıq çox hesab etmiş, həmçinin göstərmişdir ki, Konvensiyanın tətbiqi ilə bağlı presedent praktikasına görə Konvensiyanın 5-ci

maddəsinin 5-ci bəndinin pozulması halının müəyyən edilməsi özü-özlüyündə ədalətli kompensasiya hesab edilməlidir.

58. Avropa Məhkəməsi RF Hökuməti ilə razılaşıaraq qeyd etmişdir ki, Ərizəçi yalnız Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndinin pozulmasına görə ziyanın ödənilməsini tələb edir. Lakin Avropa Məhkəməsi hesab etmişdir ki, Ərizəçi həbsdən gec azad olunması ilə bağlı iztirablar keçirmişdir ki, bu da yalnız pozuntu faktının müəyyən edilməsi ilə kompensasiya edilə bilməz. Məhkəmə bu halı nəzərə alaraq, mənəvi zərərin ödənilməsi üçün 7.000 avro məbləğ müəyyən etmişdir.

B. Məhkəmə xərc və məsrəfləri

60. Ərizəçi Avropa Məhkəməsində təmsil olunması üçün vəkilə qonarar olaraq 3.000 avro (ekvivalent 105.000 rubl) ödənilməsini tələb etmişdir.

61. RF Hökuməti tələb olunan məbləği həddindən artıq çox hesab etmiş, göstərmişdir ki, Ərizəçi ödəniş haqda sənəd təqdim etməmişdir.

62. Avropa Məhkəməsinin presedent praktikasına əsasən Ərizəçi xərc və məsrəflərin zəruri və ağlabatan məbləğdə ödənilməsi hüququna malikdir. Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, Ərizəçiyə hüquqi xidmətə görə Avropa Şurası tərəfindən 850 avro ödənilmişdir. Ərizəçi ona hüquqi xidmət göstərən vəkillə bağladığı 07 aprel 2005-ci il tarixli müqaviləyə əsasən barəsində Avropa Məhkəməsinin yekun qərarını aldıqdan sonra, vəkilə qonarar ödəməyi öhdəsinə götürmüşdür. Bu baxımdan məhkəmə Ərizəçiyə hüquqi xidmət üçün ödənilmiş 850 avro məbləğ çıxılmaqla, xərc və məsrəf olaraq 2.150 avro tutulmasını məqbul hesab etmişdir.

C. Ödənişlər gecikdirildikdə faiz tarifi

62. Avropa məhkəməsi hesab edir ki, ödənişlər gecikdirildikdə faiz tarifi Avropa mərkəzi bankının son kredit tarifi plus üç faiz məbləğində müəyyən edilməlidir.

